

*В. М. БИКОВЕЦЬ, аспірант
(Міжрегіональна Академія управління персоналом, м. Київ)*

ГРОМАДСЬКІ ОБ'ЄДНАННЯ ПІДПРИЄМЦІВ У СИСТЕМІ РОЗВИТКУ ЕКОЛОГІЧНОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА В УКРАЇНІ

Наукові праці МАУП, 2003, вип. 7, с. 47–49

Понад 70 років планової економіки в Україні призвели до нерационального використання природних ресурсів та активного застосування енергоємних технологій. Через відсутність конкурентних ринків ресурси в Україні використовували вкрай неефективно, модернізацію постійно відкладали, а на встановлення або вдосконалення дійового контролю за забрудненням спрямовували лише незначну частину коштів, які підлягали плановому розподілу. Наслідком такої діяльності стало серйозне погіршення екологічної ситуації в Україні.

Сьогодні над нашою молодого державою тяжіє багато екологічних проблем, які були успадковані від планової економіки. Незважаючи на те, що починаючи з 1990 р. промислове виробництво в Україні невпинно скорочувалось, цей спад аж ніяк не зумовив сподіваного еквівалентного послаблення антропогенного тиску на довкілля. Навпаки, закриття багатьох виробництв, зuboжіння сільськогосподарських підприємств призвели до того, що їх території стали звалищами сміття та відходів, джерелами забруднення довкілля.

Крім того, низька сплатоспроможність підприємств, відсутність у них достатніх коштів перешкоджають застосуванню передових технологій, в тому числі для очищення промислових та міських стічних вод. Земельні ресурси вкрай забруднені промисловими відходами та токсичними речовинами.

На думку спеціалістів, найбільшу загрозу для здоров'я людей в Україні становлять забруднення повітря, води та землі, тверді відходи, радіоактивне забруднення, а також занепад екосистем. Наприклад, якщо донедавна в Україні на кож-

ного жителя припадало по 300 т відходів, то нині вже маємо по 400 т. Практично всі поверхневі вододжерела за рівнем забруднення наблизилися до 3-го класу. Не залишилося жодного міста, де б якість атмосферного повітря відповідала санітарним нормам.

Безумовно, що вирішення питання охорони навколишнього середовища — це прерогатива не тільки держави чи природоохоронних організацій. У цьому повинні бути зацікавлені всі верстви населення — від окремо взятого громадянина до керівників чи власників підприємств, широкої громадськості. І в цьому контексті важливо розглянути роль підприємництва у вирішенні цих важливих для суспільства проблем. Загалом мале підприємництво є свого роду універсальним інструментом участі мільйонів громадян в економічному житті держави. В той же час це своєрідний засіб існування і вирішення багатьох проблем, в тому числі соціальних.

Цілком природно, що покладатись на ініціативу підприємців у вирішенні екологічних проблем не варто, оскільки бажання отримати прибуток все-таки буде домінувати над бажанням добровільного виділення певних коштів на проведення екологічних заходів.

Водночас тут варто замислитись як над питаннями дотримання екологічного законодавства всіма суб'єктами господарювання, так і над питаннями створення певних умов для розвитку екологічного підприємництва. Як показує аналіз, екологічне підприємництво в Україні вже сьогодні охопило практично всі сфери природоохоронної діяльності та екологічного бізнесу:

- екологічні дослідження і моніторинг;
- екологічне проектування, консалтинг;

- екологічні технології та обладнання;
- екологічний аудит, лізинг;
- екологічна модернізація виробництва;
- виробництво екологічно чистої продукції;
- захист підземних вод;
- очищення стічних вод;
- очищення питної води;
- сміттєпереробка та утилізація відходів;
- енергозбереження.

Водночас екологічні підприємства, як і будь-який суб'єкт господарювання в Україні, у своїй діяльності стикаються з багатьма проблемами, що стримують їх розвиток:

- надмірний податковий тиск з повною відміною екологічних пільг, які існували раніше;
- низька платоспроможність користувачів екологічними послугами, покупців товарів екологічної індустрії;
- обмежений доступ екологічного підприємства до природоохоронних фондів, фінансових ресурсів, кредитів;
- обмежене залучення екологічного підприємства до державних і місцевих екологічних програм, відсутність координуючого органу та інформаційної системи в екологічному бізнесі;
- створення технопарків без урахування екологічних пріоритетів;
- недосконале законодавство відносно екологічного підприємництва, слабкий механізм дії стимулювальних законодавчих положень;
- надмірна бюрократична громіздкість звітності і пріоритетність відомчих інструкцій над законодавчими актами;
- нестійка фінансова та економічна політика, відсутність достатніх обігових коштів, пільгового кредитування, інвестування екологічного бізнесу;
- відсутність державних гарантій розвитку екологічного підприємництва, необов'язковість державних замовників;
- скорочення державного замовлення на екологічно чисте виробництво, екологічно чисту продукцію;
- правова неврегульованість екологічної чистоти виробництва, продукції;
- низький рівень відповідальності за екологічні правопорушення;
- надмірні бюрократичні складнощі щодо отримання вихідних даних, протидія контролюючих органів;
- слабе фінансування регіональних екологічних досліджень;
- відсутність однакових можливостей у конкурентній боротьбі;

- відсутність платоспроможних замовників на екологічні послуги, товари;
- нестабільні ціни, диктат монополістів;
- надмірна бюрократична опіка місцевих органів влади.

Як бачимо, екологічне підприємництво в Україні має на своєму шляху набагато більшу кількість перешкод, ніж звичайні суб'єкти господарювання, що зумовлено перш за все особливостями діяльності таких підприємств. Крім того, така ситуація зумовлена байдужістю держави, яка з незрозумілих причин ніяким чином не бажає співпрацювати з такими підприємствами, а також надто низьким рівнем організації громадянського суспільства в Україні, який не дозволяє громадськості суттєво впливати на прийняття рішень владою.

У цій ситуації суттєву роль покликані відігравати громадські об'єднання підприємців. Нині такі об'єднання функціонують як інструменти захисту прав підприємців малого бізнесу. Співпраця підприємців в рамках такого об'єднання є життєздатним інструментом громадського саморегулювання в економічній сфері, що допомагає адаптуватися їм у складній соціально-економічній обстановці. Об'єднані для спільного розв'язання своїх повсякденних проблем, підприємці являють собою потужну продуктивну силу, спрямовану на реалізацію конкретних завдань. Об'єднання у спілки та асоціації — це насамперед реальна можливість взаємовигідної корпоративної співпраці однодумців та колег на чисто прагматичних засадах. Крім того, це спільне розв'язання багатьох проблем, з якими підприємцю доводиться стикатися, та унікальна можливість власними руками формувати сприятливі умови для підприємницької діяльності.

Якщо зусилля підприємців будуть об'єднані, значно більша ймовірність того, що до них прислухатимуться. Можливості спілок та асоціацій, в тому числі екологічних, у відстоюванні інтересів підприємців та підтримці їх діяльності є значно більшими, ніж можливості одного підприємця.

Основні функції об'єднань підприємців:

- *захисна*. Захист позицій підприємців, їх прав та інтересів, в тому числі і перед громадськістю. Реальність вимагає захисту цінностей підприємницької діяльності, статусу підприємця. Для цього громадським об'єднанням, які, по-суті, є виразниками інтересів підприємців, необхідно мати кваліфікованих юристів, мати доступ до сучасних засобів масової інформації та вміти ефективно використовувати їх;

- *представницька*. Вплив спілок, асоціацій підприємств та підприємців на державні механізми щодо створення правових основ розвитку підприємництва, визнання його як рушійної сили економічного прогресу;
- *консультаційно-освітня, методична*. Підприємцям треба бути досить обізнаними стосовно правил ринкової економіки в умовах жорсткої конкуренції, ведення бухгалтерського, податкового обліку, звітності тощо. Вони потребують відповідних консультаційних, методичних, експертних послуг.

Діяльність громадських об'єднань підприємців — це конкретна підтримка і розвиток підприємництва як загалом в Україні, так і в кожному конкретному регіоні, в тому числі вплив на владу в питаннях розвитку бізнесу. Дієвість такої підтримки вимірюється не тільки кількістю суб'єктів підприємництва в тому чи іншому регіоні, а й тим, наскільки вільно і прозоро вони можуть займатися підприємницькою діяльністю.

Водночас діяльність таких громадських об'єднань через об'єктивні причини поки що не набула в Україні (передусім у регіонах) відповідного розвитку. Серед основних причин зазначимо такі:

- недовіра та традиційно негативне ставлення самих підприємців до таких об'єднань;
- протистояння окремих місцевих органів влади;
- виключно слабкий взаємозв'язок малих і середніх підприємств з інститутами політичної системи суспільства, що зумовлено перш за все нерозвиненістю самої політичної сфери;
- відсутність у підприємців свідомої потреби у структурній інтеграції, наявність ілюзій про можливість вижити поодиноко у ринкових умовах;

- недостатність коштів на утримання таких структур тощо.

Багато надій покладають підприємці на діяльність Ради об'єднань підприємців при Урядовому комітеті економічного розвитку. Зі створенням цієї Ради підприємницька громадськість (і перш за все самі підприємці) отримала можливість брати активнішу участь в обговоренні урядових рішень ще на етапі підготовки проектів цих документів. Ця активність на тлі адміністративної реформи, яка зараз проводиться в Україні, веде до того, що підприємницькі об'єднання поступово посилюватимуть свій вплив на формальну процедуру прийняття рішень, а також матимуть можливість власними руками формувати сприятливі умови для підприємницької діяльності.

Література

1. *Екологічне підприємництво*: Навч. посіб. / В. Я. Шевчук, Ю. М. Саталкін, В. М. Навроцький та ін. — К.: Мета, 2001. — 191 с.
2. *Ляпіна К. М., Ляпін Д. В., Бериславський С. М.* Національна програма розвитку малого підприємництва: очікування, проблеми, перспективи. — К.: Ін-т конкурентного суспільства, 2001. — 158 с.
3. *Мале підприємництво України: процес розвитку* / О. Бей, С. Бериславський, В. Биковець та ін. — К.: Ін-т конкурентного суспільства, 2001. — 253 с.
4. *Піонтківська І., Сівальнева А., Сосонкіна Н.* Екологічна політика // Перспективні дослідження. — 2000. — № 10. — С. 51.
5. *Шевчук В. Я., Саталкін Ю. М., Навроцький В. М.* Екологічний аудит. — К.: Вища шк., 2000.
6. *Шевчук В. Я., Саталкін Ю. М., Навроцький В. М.* Модернізація виробництва: системно-екологічний підхід. — К.: Символ-Т, 1997.